("జ్యోతి" మాసపత్రిక—అక్టోబరు 1963)

మీ సంబంధం మాకు నచ్చలేదు

రాత్రి తొమ్మిదిన్నరైపోయింది. ఇంటికి చేరేసరికి.

విశాలి తలుపుతీస్తూనే 'బాగా జరిగిందట, సన్మాన సభ?' అంది.

'ఆ- కాని అప్పుడే నీ దాకా యెలా వొచ్చింది?'

'మీరు చెప్పకపోతే తెలియ దనుకున్నారా?'

'ఎవరు చెప్పేరయితే?'

'ఇంటివాళ్ళమ్మాయి. వరం! - పాటలు పాడిన అమ్మాయీ తనూ క్లాసు మేట్సట....'

'సరేలే - ఏవో ఉంటాయ్. బీరకాయ పీచులు'

కాళ్ళూ చేతులూ కడుక్కొని భోజనానికి కూచున్నాను, విశాలి ప్రసంగం మార్చలేదు. కూరా పచ్చడీ నే నడగటానికి వో నిమిషం ముందుగానే ఒడ్డిం చేస్తూ నేనుభోజనం సంగతి మాట్లాడకుండా జాగ్రత్తపడింది.

'అది కాదండీ. ఎన్నాళ్ళయింది-అతనీ వూరొచ్చి?'

'అయిదురోజులు దాటింది ఇవాళ్టికి.'

'మకాం కూడా మన వీధిలోనేట? చెప్పేరేకాదు.'

'ఏదో అలా అయిపోయింది—ఇంతకీ నీ అతిథ్యం కవీసం నీ చేత్తో ఓ కప్పు కాఫీ అతనికి ప్రాప్తం లేదేమోలే!'

'అయ్యో పాపం! అలా ఎందుకైపోవాలి?....అడ్డమైన మొహాల్నీ ఇంట్లో పెట్టి మేపినప్పుడీ మాట లెక్కడి కెళతాయండీ?'

'అబ్బ, అలాకాదు విశాలా! అతను. వాళ్ళ స్కూలు తరపున ప్రతినిధిగా వొచ్చేడు. అన్నిజిల్లాల్లోని అన్ని హైస్కూళ్ళూ తలో ప్రతినిధినీ పంపేరు. భోజనాలూ, కాఫీలూ అన్నీ స్కూల్లోనే ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. కాదని ఇంకో చోటికి వెళ్ళడం సంఘ గౌరవం కాదని, ముందే కట్టుదిట్టం చేసుకున్నారుట. అసలు మకామే స్కూల్లో ఉండవలసింది. ఈ వూళ్ళో కొందరికి అతను నా ఫ్రెండని తెలిసి కథలూ పాటలూ వాట్లగురించి ఏదో నాలుగు ముక్కలేనా

మాట్లాడుకోటానికి పక్కడ వీలుండదని, ఈ వీధిలోనే ల ఖాళీ ఇంట్లో అతనొక్క డికీ మకాం ఏర్పాటు చేసేరు. అంతకన్నా మరేం లేదు.'

'సభలో మిమ్మల్ని కూడా పొగిడేరుట!'

'పొగడ్డానికి నాలో ఏముంది?—ఇంత గొప్ప రచయితకి బాల్యమిత్రుడైనందుకు ఫలానావారి అదృష్టానికి మా అభినందనలు—అని ఏదో అన్నారు; సభల్లో అలా అనడం మామూలేగా!'

"మీకు బాల్యమిత్రుడన్నారూ?"

"అంతేగా మరి ఇప్పుడు నాకు ముప్ఫయి మూడు వెళ్లేయి. పదహారో ఏట, అతనికి నాకూ మొట్టమొదట స్నేహం కలిసింది. ఆ వయస్సు వేపు ఇప్పుడు చూస్తే బాల్యం లాగే కనిపిస్తోంది...."

"మరి మనింటి కొక్కసారి—పోనీ భోజనానిక్కాకపోతే ఊరికేనైనా తీసుకు రాలేదేం?"

"చెప్పేనుగా, ఏదో అలా అయిపోయిందని!"

"ఇంకా వుందా. వాళ్ళ మీటింగు?"

"ఇవ్వాల్టితో సరి.

"అయితే రేపు అతన్ని మనింటికి భోజనానికి పిలవండి"

"అబ్బో-ఏం చెప్మా!"

నేను కంచంలో చెయ్యి వదిలేసి, విశాలివేపు ఎగతాళిగా చూస్తూ నవ్వేను.

"నా యిష్టం."

"అదిగాదు. అంత ఇంట్రెస్టు ఏమిటా నా ఫ్రెండుమీదలని!"

"ఇంట్రెస్టు ఉండదా?- అన్ని పుస్తకాలు రాసిన మనిషి స్వయంగా మనింటి పక్కనే కేంప్ ఒచ్చి వున్నాడంటే, అందులోనూ మీకు బాల్యమిత్రుడంటే, ఓ మారు దగ్గిరగా చూడాలనీ—అతను మాట్లాడితే వినాలని. కుతూహలంగా వుండదా?—మీ యింట్లో అన్నం ముట్టనని అతనేం శపథం చేసేడా?,

"అయ్యబాబోయ్-కోంపడకు. రేపతన్ని తీసుకొస్తాగా!"

ం ం ం

వంటయిపోయింది - భోజనానికి లెమ్మని చెప్పడానికి నేవెళ్ళేసరికి మురళి ఎవరితోనో ఏదో పిట్టకథ చెబుతున్నాడు. ముగ్గురు శ్రోతలమధ్య అతనికంఠం ఉల్లాసంగా, ప్రముఖంగా వినబడుతోంది.

'ఏమి లేమిటి- నేను లేకుండా ఏదో చెప్పేస్తున్నావే' అన్నాను మళ్ళీ మొదలు పెట్టమని అడగడానికి ఇష్టంలేక!

'ఆ ఏముందీ. మీ రింకా పెళ్ళి చేసుకోలేదేమని అడుగుతున్నా రీయన. దానికి నా ఎడ్వంచర్ ఒకటి చెబుతున్నాను....'

'ఎడ్వెంచరా!'

'ఆఁ ఎడ్వంచరే. పెళ్ళికూతుర్ని చూడ్డానికి వెళ్ళడం అనేది కుర్రాళ్ళకి అంతేగా.'

'కాకేం, ఇప్పుడు మరీనూ. ఆడపిల్లలుకూడా ప్రశ్న లడిగేస్తున్నారట: మీకు చదరంగంఒచ్చా. సైకిలు తొక్కడం ఒచ్చా-ఆఫీసర్ ఎదుటబడి ప్రొమోషన్ అడగ్గలరా- అంటూనూ అంతెందుకు- మొన్నీ మధ్య ఈ ఊళ్ళోనే, వాళ్ళిల్లు మంచి బజార్లో అన్నమాట:- పెళ్ళి కొడుకు ఏదో కొంత నాసిరకంగా కనిపిస్తేనూ, ఈ ట్రాఫిక్‌లో రోడ్డు దాటటానికి మీ కెంత సేపు పడుతుందని అడిగిందిట ఓ అమ్మాయి....!' అన్నాను.

అందరూ నవ్వారు,

'నాకు జరిగింది అలాటిదికాదులే, అయితే చాలా రోజులైందనుకో: అప్పటికింకా మొగపిల్లల్ని ప్రశ్నలడగడందాకా రాలేదు. నేనూ మా చిన్నక్కయ్యాకలిసి వెళ్ళేం పిల్లనిచూడ్డానికి. వాళ్ళసలు మా బంధువులే. అయితే చాలా పీనాసివాళ్ళు. వాళ్ళ ఫేమిలీ హిస్టరీకూడా అంత మంచిదిగాదు. ఆ పిల్ల అక్కగారొకావిడ భర్తతో పోట్లాడి పుట్టింటికి మకాం ఒచ్చేసింది. ఇంకొకావిడ ఎక్కడో ఉద్యోగం చేసుకుంటున్న భర్తగార్ని ఆ వూరికి ట్రాన్స్‌ఫర్ చేయించింది. అందు కేదో కారణం వుంది. ఆవిడ కేరక్టర్ మంచిది గాదని చెప్పుకునేవారు. అదంతా ఇప్పుడు మన కెందుకులెండి——

'చెప్పే దేమిటంటే- మాకు మీ పిల్ల అక్కర్లేదు మొర్రో అంటున్నా కూడా లక్ష్య పెట్టలేదువాళ్ళు. ఓసారి పిల్లని చూడకూడదా అని కబురూ.... వాళ్ళ పిల్లని చూసీచూడగానే మొహం తిరిగిపోయి బాబోయ్: నాకు కట్నం వొద్దు కానుకలూ ఒద్దు, ముందీ అప్సరస నిచ్చి పెళ్ళంటూ చెయ్యండి చాలు, అంటామని వాళ్ళ ఉద్దేశం!'

అని అందరి మొహాలవేపూ చూసేడు మురళి, అందరూ చిరు నవ్వులు విసిరి అతన్ని ప్రోత్సహించేరు.

'ఏదో మరి: కాకిపిల్ల కాకిముద్దూ'

'ఎవళ్ళ ఆశలు వాళ్ళవీ'

'సరే వెళ్ళాం. మేం వెళ్ళే సరికి సాయంత్రం నాలుగైంది. పొద్దుట ఏ తొమ్మిదింటికో చేసేసిప్లాస్కులో పోసేసిన బాపతు కాఫీ చెరో కప్పు ఇచ్చేరు. మేం వస్తాంమని రాసిన ఉత్తరం అందిన నాడు చేసిన పకోడీలూ, అవి తింటే నేగాని పిల్లని చూపించం అన్నట్టు ఓ పట్టాన పిల్లని ఇవతలికే తీసుకురాలేదు.'

'పాపం ఏదో శక్తికొద్దీ ముస్తాబు చేస్తున్నారేమో' అన్నాడొక శ్రోత.

'అదికాదోయ్. ఈ పకోడీలూ-కాఫీ ఆరగించినమీదట-చావు రాలేదన్న ఆశ్చర్యంలో ఎలాంటి ఆకారం కళ్ళబడ్డా ప్రాణానికి హాయిగా తగిలి, సరే కానివ్వండి! అనకపోతారా అవి. అన్నాడు ఆయన.

"సరే అదృష్టవశాత్తూ - పెళ్ళిచూపుల టిఫిన్ అంతా తినక్కర్లేదన్న అనవాయితీ ఒక టుందిగా, దాని మూలంగా మాకు డాక్టరు ఖర్చు తగ్గిందను కోండి- ఆనక ఊడిపడింది. భామ వేషం! సరిగ్గా నాలుగ్గజాల దూరంలో కూచో బెట్టారు. అక్కణ్నించే లక్షణాలన్ని కనబడ్డాయి .... చేతులకి. మొహానికి సరిగ్గా అంగుళం పొడుగు రోమాలు!.... రామరామ! వేషం చూదామా అంటే ఇంట్లో ఉన్న వాళ్ళందరివీ తలోటీ తొడి గేశారు. నెక్లెస్ ఒకరిదీ, గాజులు మరొకరివీ చెవుల కమ్మ లింకొకరివీ. జెడలో నాగరం బహుశా పొరుగింటి వాళ్ళదీ జాకెట్టూ చీరా సరే, వాళ్లమ్మ పెళ్ళినాటి వనుకోండి—— ఆ విగ్రహం చూడాల్సిందే. వర్ణించడం కష్టం....,

'పాపం ఎంత సేపు కూర్చున్నారో, అలా ఆవిడ కెదురుగా ఆ దృశ్యం చూస్తూ!,

'ఎడ్వెంచర్ అని ఊరికే అన్నారామరి!'

'——సరే. అయింది కాదూ. మా చిన్నక్కయ్య సరసాల మారి. కాసేపు అదీ ఇదీఅడిగి యాథా శక్తి ఏడిపించుకు తింది. కాస్తలో కాస్త ఎంటర్ టెయిన్ మెంటనుకోండి.'

అందరూ కళ్ళూ చెవులూ అప్పజెప్పి వింటున్నారు. చెప్పవలసిన మాటలు నోట్లోనే ఉండిపోయి, నా క్కొంచెం కష్టంగానే ఉంది.

'ఇహ అప్పుడు పాటకచేరీ; నా సామిరంగ!' అన్నాడు మురళి; అసలు పతంగం అంతా ఇందులో ఉంది. చూసోక, అన్నట్లు.

ఆ సంగతి గ్రహించిన వొక శ్రోత 'చేతులారా చేసుకున్న పాపం; అనుభవించక తప్పుతుందా?— మిమ్మల్నెవరు అడగమన్నారు. పాటొచ్చా!- ఏదీ ఒకటి విందాం!— అంటూను?, అని గడుసుగా నవ్వుతున్నాడు.

'అబ్బెబ్బే— మా వల్ల ఏం తప్పులేదు. కాకపోతే అది మా పూర్వులెవరో చేసుకున్న పాపం అయివుండాలి. అంతే— పాట మొదలు పెట్టక ముందే— మా చిన్నక్కయ్యా నేనూ పోదాం అంటే పోదాం అని గిల్లుకున్నాం మధ్యవర్తివేపు తిరిగి గొంతుక సవరించుకొనే లోపలే ఆ పిల్లతల్లిగారు వుంది, మా తప్పిపోయిన అత్తగారు— 'అమ్మాయికి పాటకూడా ఒచ్చు, అంది మొహం చేటంత చేసుకుని. అక్కడికీ మా చిన్నక్కయ్య తెంచేసి 'ఒస్తే ఏం లెండి; మరోసారి వినొచ్చు.. అనేసి సహం లేచింది. ఇంతట్లో మళ్ళీ అందుకుని 'మరోసారీ విందురుగాని. ఎప్పుడు వింటే మాత్రం ఈ సొంపొస్తుందా", అని ఆ తల్లి బలవంతాన ఆర్మణీపెట్టి తెచ్చి కూతురు ముందర కుదేసి; 'సిగ్గుబడకమ్మా, ఒక్క టేదేనా పాడు, అని బెత్తాయించింది.....,

'పాపం;' అన్నాడొక శ్రోత.

'—ఇహ ఎత్తుకుందండీ ఆ అమ్మాయి. అది హిందీ పాటో' మరాటీయో లేకపోతే నేపాలీ భాషో తెలీదు. సిరి రామచెంద్ర కృపాళు భజమన హరణ భవభయ దారుణం— ఆ ముక్కలు మాత్రం అలా జ్ఞాపకం వుండిపోయాయి. ఇప్పటికీ జ్ఞాపకం— దారుణం, దారుణం!,

'నిజంగా దారుణమేనండీ' అన్నాడొక శ్రోత.

'అసలది మంచి కీర్తనేనండీ— మొదట్నించీ మా ఫ్రెండుకి హిందూస్తానీ సంగీతం అన్నా హిందీ కీర్తనలన్నా నచ్చవు.... కవి స్వార్ధపరుడు కదా! అన్నీ తెలుగే అయివుండాలి; తనే వ్రాసుంటే ఇంకా మంచిది!, అన్నాను నేను,

' ఇది మరీ బాగుందోయ్. నేను రాసిన పాటలు నా పెళ్ళి చూపులకే ఎవరు పాడగలరు?'

'అదేమంత అసాధ్యమా? ఇప్పటికీ నీకు పెళ్ళికాలేదు. నువ్వు రాసిన పాటలు దాదాపు పాతిక ముప్ఫయి వరకూ దేశంలో మంచి ప్రచారంలో వున్నాయి. ఇవాళ్ళనీ పాటలు రాని ఆడపిల్లలు లేనేలేరని నువ్వు అనలేవు. మాట వరసకి నిన్నరాత్రి గోవిందరావుగా రమ్మాయి....అన్నీ నీ పాటలే పాడింది కద!,

'అయితే మాత్రం-మనం ఆదృష్టితో? అన్నాడు మురళి కంగారుగా.

'—— అయింది కద? సపోజ్ గోవిందరావుగారు ఇవాళ సాయంకాలం నిన్ను టీకి ఇన్వయిట్ చేసినట్టే చేసి- అయ్యా మీ కింకా పెళ్ళికాలేదని విన్నాను. మరి మా అమ్మాయిని చూసేరు కదా! మీ అభిప్రాయం ఏమిటని అడిగేరనుకో——"ఏమోనండీ-ఆ దృష్టితో చూడిలేదు" అంటావా? నన్నడిగితే-ఈ పెళ్ళి చూపులనే సిస్టమ్‌లోనే ఏదో మిస్టరీ ఉంది. ఎక్కువమంది ప్రిజుడిస్ అయిపోతున్నారు. ఏదో బావుందని వెళ్ళి అన్నీ వున్నాయనుకొని తీర్మానించుకోడం, లేకపోతే ఏదో నచ్చలేదనుకొని అన్నిటికీ వంకలు పెట్టుకోడం-పది నిముషాలు మొదలు అరగంట వరకూ జరిగే యీ తతంగంలో షో మధ్య. నిజం తెలుసుకొందుకు అవకాశం చాలా తక్కువ!" అన్నాను.

"ఎవే నిజమే లెండి" అన్నాడొక శ్రోత లేని నవ్వు తెచ్చుకుంటూ.

"మొత్తానికి అలా ముగిసిందన్నమాట. మీ ఎడ్వెంచర్!" అని రెండో ఆయన నవ్వాడు.

మూడో ఆయన ఏదీ అనకముందే నేను మురళి వీపు మీదతట్టి, "మరే-చెప్ప మరిచాను!-వంటయిపోయింది. భోంచేసొద్దాం పద" అన్నాను.

"ఓ, యస్. అయామ్ రెడీ."

*   *   *   *

భోజనాలయిపోయి ఇవతల పడ్డాం.

"ఏమిటో నువ్వు సరిగ్గా సహజంగా భోంచేసినట్టు లేదు" అన్నాను.

"అబ్బెబ్బె లేదు-నాకు మీ యింట్లో మొహమాటమా?"

"మొహమాటం అని గాదు, ఏదో పరధ్యానంగా వున్నావు" అన్నాను. అతను భోంచేస్తున్నంత సేపు కూడా అంతే. మాటలు సమయోచితంగా రాలేదు. ఒకదానికొకటి చెప్పడం, మళ్ళీ అది సద్దుకుందికి ఇంకోటేదో చెప్పడం-ఇలా అయింది.

మేం విజయనగరంలో చదువుకున్నాం- కృష్ణమూర్తి హోటలులో భోంచేసి, పక్క నేఉన్న పంతులుగారి కిళ్ళీకొట్లో ఉప్పుచెక్క ఏలక్కాయ కిళ్ళీ వేసుకోడం ఆనాటి జీవిత మాధుర్యాలలో ఒకటి. దొరకాలేగాని ఉప్పుచెక్క

మజా ఎప్పటికీ నాకు చాలా అనుభవనీయంగా వుండిపోతుంది. ఈ ఊళ్లో దొర కవుగాని, మొన్నీమధ్య వెంకట్రాజు గజపతి నగరం వెళ్ళితే అతనిద్వారా తెప్పించినవి కొద్దిగా ఉన్నాయి.

"ఇవెక్కడ సంపాదించేవోయ్" అంటూ మురళి సర్వం మరిచి తాంబూల చర్వణంలో పడ్డాడు.

ఆ నిషా దిగి పోకుండానే అందుకున్నాడు. "నీ పెళ్ళయి ఎన్నాళ్ళ యింది?"

"ఆ!. శాన్నాళ్ళయింది. ఐదారేళ్ళయింది."

"అత్తారేవూరు?"

"పిఠాపురం. సుబ్బరామయ్యగారని, ఎస్టేట్లో దివాన్‌గా వుండేవారు మా మామగారు."

ఠక్కుమని ముందుకి వంగాడు మురళి. చిన్న దగ్గు దగ్గాడు.

"డెక్కెట్టిందా? ఈ ఉప్పుచెక్క అలవాట్లేకపోతే ఇంతే. అలాగే ఉండు మంచినీళ్ళు తెస్తాను!" అని వంటింట్లో కెళ్ళాను.

గ్లాసులు ఖాళీ లేవు. అయిదుగ్లాసులు పాయసంతోనూ నీళ్ళతోనూ మా కంచాల దగ్గిర ఎంగిలివి వుండిపోయేయి. విశాల మూడు గ్లాసులు తన భోజనం. దగ్గిర పెట్టేసుకుంది. చేసేదిలేక నా పీట దగ్గిర మంచినీళ్ళగ్లాసుతీసి, వరండాలో కెళ్ళి కడుక్కొచ్చి, బిందెలో ముంచాను.

"ఏమిటంటున్నాడు మీ ఫ్రెండు?" అంది విశాలి.

"అబ్బే! ఏం లేదు. నీ గురించే భోగట్టా చేస్తున్నాడు.ఏ వూరు? ఏం కథా అంటూనూ, ఇంతట్లో వుప్పుచెక్క గొంతుక్కి అడ్డం పడినట్టుంది" అని చిలిపిగా నవ్వేసి, నీళ్ళు పట్టుకొని హాల్లోకొచ్చేను,

మురళి హాల్లో ఫోటోలవేపు చూస్తున్నాడు. మా పెళ్ళి ఫోటో ఒక మంచి ఎన్లార్జిమెంటు, దాని కిటూ అటూ నాదీ విశాలిదీ పెద్దపెద్ద బస్ట్ ఫోటోలూ, అన్నిట్లోకి ఈ మూడే ఆకర్షణీయంగా ఉంటాయి. వాటివేపే చూస్తున్నాడతను.

'పిఠాపురంలో ఇంతమంచి ఫోటోగ్రాఫర్లున్నారటోయ్.' అని పలకరిం

చాడు మురళి తను ఇంతసేపూ ఫోటోగ్రఫీనే పరిశీలించి చూస్తున్నాడని నేననుకోవాలని కాబోలు!

'మంచినీళ్ళు తాగు.' అన్నాను సమాధానం చెప్పకుండా.

'అక్కర్లేదు; నువ్వలా వెళ్ళగానే సర్దుకుంది' అంటూనే నీళ్ళుతాగేశాడు. చిరునవ్వు తెచ్చుకుంటూ.

అతను ఇందాక హఠాత్తుగా ఒంగి, దగ్గడం ఎందుకో. ఇప్పుడు నీళ్ళు తాగుతూ నవ్వడం ఎందుకో, నాకు తెలుస్తున్నట్టుంది.

అతను ఇంకా నవ్వుతూనే:- 'అది సరేకాని, వీళ్ళకి నువ్వెలా చిక్కావు?' అన్నాడు.

అంటే?- వీళ్ళు నీకెలా తగులుకున్నారు - అనా? పాపం. మోసపోయావు మిత్రమా ! అన్న జాలి ధ్వనించింది.

నాకు తెలిసిపోయింది. నా మిత్రుడు ఎడ్వంచర్ చేసిన పెళ్ళి చూపుల్లోని కన్య ప్రస్తుతం మా 'విశాలి' గా, మా యింట్లో వుంది !

దారుణం, దారుణం !

*　　　*　　　*

'సారీ ! ఇలా అవుతుందనుకో లేదోయ్' అన్నాడు మురళి.

'అరె! నువ్వలా ఎందుకంటున్నావో నా కర్థం కావడం లేదు. ఇందులో ఎవరైనా విచారించ వలసింది ఏముంది అసలు?' అన్నాను.

ఓ నిమిషం వూరుకొని 'నేనేం అన్నానో నాకు గుర్తు రావడం లేదు....' అని తటుముకోసాగాడు మురళి.

ఇందాక ఆ సిగ్గుమాలిన ఉపాఖ్యాన క్రమంలో. తను పొరపాటున ఏదైనా అనరాని మాటలన్నాడా అని అతనిప్పుడు బాధ పడుతున్నట్టుంది.

'నాకూ గుర్తులేదు....' అని నవ్వేసి, 'గనక, నువ్వేదీ గుర్తు తెచ్చుకోడం మంచిది కాదని నా ఉద్దేశం!....' అన్నాను.

మళ్ళీ కాసేపు ఆగాడు మురళి. 'ఏమో ఆల్! కొంత విచారించ వలసింది కూడా ఉందేమో అని' అన్నాడు.

'నాకలా అనిపించడం లేదు.'

'బాగా కట్నం యిచ్చేరా?'

'నథింగ్ డూయింగ్.'

'మరి, ఎలా జరిగింది? ఎక్కడో ఏదో పొరపాటు జరిగింది!'

'నేను పొరపాటనుకోలేదన్నానుగా!'

'ఆ విషయంలో నిన్ను నే నభినందించక తప్పదు.'

"నేనుకూడా నన్ను చాలా సార్లు అభినందించుకున్నాను. ఈ విషయంలో"

"అఫ్‌కోర్స్. కొంతమంది జీవితంలో ఏదెలా దొరికితే అలా తీసుకు ఆనందించగలుగుతారు.... అదృష్టవంతులు"

నేను నవ్వాను. 'అలాక్కూడా ఆపలేదు....నువ్వు తెలుసుకో జూడ్డం నాకు చాలా సంతోషంగా ఉంది.... నే నామెని చాలా పరీక్షలకి గురి చేసేను, అన్నిటికీ నిలబడిందని నీకు చెప్పడానికి గర్విస్తున్నాను.'

మురళి మాట్లాడలేదు.

చాలా సున్నితమైన విషయం, విచిత్రమైన సంఘటన. ఇన్ని సంవత్స రాల తరవాత వాళ్ళగురించి తన కప్పుడేర్పడిన భావం చెప్పడం పెద్దమనిషి తరహా కాదు. మిత్రుడింటికి వెళ్ళి మిత్రుడి భార్య మీదా అత్తారిమీదా అభాండాలు వెయ్యడం నాగరికత కాదు. మిత్రుడి శ్రేయస్సుకోరి అతని చుట్టూ ఏదేనా కీడు వున్నపుడు చెప్పగోరడం సహజం, అన్నింటికీమించి పొద్దుటే తను చేసిన వ్యాఖ్యానాలు సమర్థించుకోవడం బహుశా అవసరమేమో: ప్రఖ్యాతి గల మనిషికి. అన్నమాట నిలబెట్టుకోడమే ముఖ్యఅవసరం కద!

అతని స్థితి అర్థంచేసుకోడానికి ప్రయత్నిస్తూ నేనూ మాట్లాడలేదు.

నేను బి. ఇక్. అయిన తర్వాత, ఎవరో పిఠాపురం షుగర్ ఫేక్టరీలో వేయించేరు, నా కుద్యోగం. వీళ్ళ యింటికియెదురుగా ఉండేవాణ్ణి. ఆ యింట్లో ఒక సంగీత విద్వాంసురాలు ఉండేది; ఆమె శిష్యురాలీమె. హిందూస్థానీ సంగీతమే ఈమె అభ్యసించింది. కర్ణాటకం అంతకు మునుపే కొద్దిగా వచ్చునట, అంతకంటే హిందూస్థానీ సంగీతమే తన కిష్టమట, సూర్‌దాస్,

ఛ ల్ మీరా, ఒబీర్ భజన్లు, ఊర్మిల, ఇంకా కొద్దిగా- పారశీక కవుల్లు రచించిన ఘజల్ లు నేర్చుకుంది. మరీ మరీ పాడించి వినిపించేది. ఆ టీచరు.

నిష్‌దిన్ బర్‌సత్ నైన్ హమారే-జమోరె మన్ రామ్‌నామ్ సుఖ్‌దాయీ- జోగుమె తోడో పియా-చలో మన్ గంగా జమునా తీర్-కోయీ కహియోరె—— ఇలాటివి కొన్ని- లాస్ట్ బట్ నాట్ లీస్ట్- శ్రీరామచంద్ర కృపాళ్ భజమన్ హరణ-నాకు కూడా పట్టు బడ్డాయి.... అద్భుతంగా పాడుతుంది విశాలి.

అన్నీ చెప్పాను మురళికి.... '.... 'పెళ్ళయిన వెంటనే సంగీతం మరిచిపోకుండా, సాధనచేసి, కృషిచేసి. మంచి అనుభవం సంపాదించింది.... నువ్వు చెప్పిన రోషాలూ, ఆ నాకారితనం- అవన్నీ నీ బేడ్ ఇమాజినేషనో, లేక మీచిన్నక్కయ్య ప్రభావమో అయివుండవచ్చు. ద్వేషించడంలో ఒకరి సహాయం చాలా సుళువుగా అంగీకరిస్తాం.... ఏదెలా వున్నా, నువ్వు అర గంట సేపు చూసి నిర్ణయించుకున్నావు; నేను ఆరునెల్ల కాలం చూసి నిశ్చ యించుకున్నాను....'అని కూడా చెప్పేను.

'వాళ్ళు చాలా పీనాసివాళ్ళోయ్.'

నాకు వాళ్ళ డబ్బు కావలసొస్తేకద, ఆసంగతి నన్ను బాధించడం'!

విశాలిచేత ఓ కచేరీ చేయించితే, 'చాలా బావుంది; ఆనాడు నేనే పొర పాటు పడ్డాను' అంటాడు మురళి, ఇప్పుడు. కాని అది నాకు ఆనవసరం.... అదలా వుంచి, నే నామెను పెళ్ళాడ్డంవల్ల కొంతైనా నష్టపోయానని, కనీసం యింతకన్నా అభివృద్ధిలో కొచ్చే ఛాన్సులు పోగొట్టుకున్నానని చెప్పడానికి కొంత సేపు తాపత్రయ పడ్డాడు, మురళి. అతనికి నా మీదున్నా ప్రేమవల్లో, లేక మరేదైనా కారణం వుందో——

వెళ్ళేడా మీ ఫ్రెండు?'

'ఆఁ. నిన్ను చాలా థేంక్ చేసేనని చెప్పమన్నాడు. వంటలు చాలా బావున్నాయట' అని నవ్వాను.

'ఈ మాత్రం దానికీ మీ తోటి చెప్పిపంపడం ఒకటా. మొహం ఎదట థాంక్సయినా చెప్పలేడా? మళ్ళీ అంత గొప్పవాడు!'

'చెప్పలేక పోడానికో కారణం వుందిలే.

'ఏమిటో?'

'నీకు తెలీదా-విశాలా?'

'నా కెలా తెలుస్తుందండి?'

'నువ్వతన్ని గుర్తుపట్టలేదా!'

'ఏమో-ఎక్కడో ఓసారి చూసినట్టుంది.'

'ఎక్కడో నువ్వతన్ని చూడ్డంకాదు. మీ ఇంట్లోనే, పెళ్ళి చూపుల కొచ్చేడు. మీకు దూరపు బంధువేటగా!.... వెంకట నరసయ్యగారని, వాళ్ళ నాన్నగారు రాజమండ్రిలో లాయరు....'

'ఆఁ, అతనా- ఇతను? ఆరెరె' అంటూ విశాల కుర్చీలోంచి సగం లేచింది. 'వెళ్ళిపోయాడా- ఇంకా ఉన్నాడా?'

'వెళ్ళిపోయాడు. బండెక్కించి కదా ఒచ్చేను!

'అర్రెర్రె, ఎంత పని జరిగిపోయిందండీ, నాలుగూ మొహాన దులిపేసే దాన్ని కదా! మీ రైనా చెప్పారు కారేమండీ?'

'నా కైనా ముందుగా తెలీదు, భోంచేసి లేచేక కొన్ని సంగతులు ఆరాతీసి మరి చెప్పేడు'

అని అతను పొద్దుట కాకతాళీయంగా వాళ్ళ పెళ్ళిచూపుల ఉదంతం చెప్పడం గురించి తెలియజేశాను.

'ఔనౌను! అవేళ, ఇతనూ వీళ్ళక్కగారూ వచ్చేరు. నన్ను పాటపాడ మని, హిందీబోధపడక, నేను సినిమా పాట పాడలేదని వేళాకోళం చేసేరు. సంసారంలోదో- పాతాళ భైరవిలోదో పాడమని కూడా వచ్చిన మధ్యవర్తి సలహా యిచ్చేడు.... వీళ్ళక్కగారు లేదూ, అవిడ ఎన్ని షోకులు పోయిందను కున్నారు! భజన పాటలేనా, తత్వాలూ అవీ వచ్చా అంది ' పాటమాత్రం దివ్యంగా వుంది, ఈ పాటికి గ్రామఫోన్లు కొనడం మానెయ్యొచ్చు.' అంటూ ఏమి టేమిటో వాగింది....'

'వీళ్ళింట్లో జరిగినన్ని ఘోరాలు మా బంధువుల్లో ఎక్కడా ఎరగం. పెద్దకోడల్ని-బయటుంటే తాటాకుపాకలో పడుకోబెట్టి, అర్ధరాత్రిపూట నిప్పు పెట్టేశారు. ఆ మానవుడికి మళ్ళీ ఎవరూ పిల్లనివ్వలేదు ఇప్పటికీ అలా సన్యాసి బ్రతుకే అఘోరిస్తున్నాడు రెండో కోడలు వీళ్ళ బాధ భరించలేక కిరసనాయిలు పోసుకొని అంటించేసుకుంది. స్టవ్ పేలిందని కమ్ముకున్నారు. మెడ్రాస్‌లో పని

చేస్తూ ఎవరో ఒక అరవామెని రెండో పెళ్ళి చేసుకున్నాడు.... ఆ తరువాత వాళ్ళింటికి పిల్లనిస్తాం అంటూ బంధువుల్లోగాని, తెలిసిన వాళ్ళలో గాని ఎవరైనా వెళ్ళగా ఎవరూ చూడలేదు, వినలేదు.... చూడరాదూ అయ్యా! ఇప్పటికీ ఘోటక బ్రహ్మచారిగా ఉన్నాడు. మీకంటే ఓ యాడాది పెద్దేమో మళ్ళీను! ఆడ అంతా పెత్తనం, పుంగరి బాజా.... మళ్ళీ అందరికి ఒంకలు పెట్టడమే!

'నాకు 'దారుణం' అని నిక్‌నేమ్ పెట్టేరండీ: విశ్వక్కయ్యా ఇతనూ కలిసి! నే నా రోజున పాడిన కీర్తనలో–దారుణం– అని ఓ ముక్క వచ్చిందిట: ఆ పేరు బంధువుల్లో ప్రచారం చేసేరు, నేను సంగీతాన్ని ఖూనీ చేస్తున్నానుట: దారుణంగానుట'–అయ్యొయ్యో, ఎం ని జరిగిపోయిందండీ. ఛాన్సు పోయింది!—'

'ఏమిటది?'

'ఇతనికి సన్మానం చేస్తారంటూ నాలుగురోజులనాడు గోవింద రావుగా రమ్మాయి ఇతను రాసిన పాటలు పట్టుకొచ్చి వరసలు కట్టమంది. చాలా బావున్నాయని మెచ్చుకున్నాట్టగా,సభలో!లో పది నిమిషాలు ముందుగా చెప్పేరు కాదు, ఆయనే యీయనని– తేల్చి పారేద్దును: సంగీతాన్ని ఖూనీ చేస్తున్నానో ఇంకేం చేస్తున్నానో!'

'నువ్వా, ఆ వరసలు కట్టింది. నాతో చెప్పనేలేదే?'

'ఏం పెద్ద చెప్పేదుంది?–అరెరె: చెయ్యిదాటి పోయిందండీ?'

'ఏమీ దాటిపోలేదు– గోవిందరావుగారు ఆ అమ్మాయిని అతనికిచ్చి పెళ్ళి చేస్తారుట. అప్పు డెలాగా నిన్ను పిలుస్తారు: అప్పుడు చెబుదువుగాని?'

విశాలి నా జోక్‌కి నవ్వలేదు... 'ఛీఛీ—యితనికా? ఎత్తెత్తి కాలు ఎంగిలాకుమీద వేసినట్టు ఇతని కివ్వడమేమిటండీ, బంగారం లాంటి పిల్లని!'

'అబ్బబ్బా. ఇది బాగులేదు విశాలీ. మీ రిద్దరూ ఒకర్నొకరు చిన్న పిల్లల కంటే సిల్లీగా ద్వేషించుకుంటున్నారు! అలగా జనం కంటె దారుణంగా దూషించుకుంటున్నారు. మీరే ఒకర్నొకరు పెళ్ళాడితే ఇద్దరూ ఇద్దరి తప్పుల్నీ క్షమించి—'

'ఛీ ! నేనా ?'

'అబ్బే, అలాక్కాదు. అనుకోడానికేం. పెళ్ళి చూపుల దాకా ఒచ్చింది కదా. పెళ్ళి చేసుకున్నారే, అనుకో. ఇలా మాట్లాడుతారా, ఒకర్ని గురించొకరు?'

'ఏమో; నే నతన్ని పెళ్ళాడి ఉండేదాన్ని కాదు.'

'అది ఇప్పటిమాట!—వాళ్ళ దౌష్ట్యాన్ని ఎత్తిపొడుస్తున్న నీకు, వాటికి కారణాలు కూడా తెలిసుండేవి; అప్పుడు—'

'ఛీ ఛీ—వాళ్ళందరూ...' విశాలి పళ్ళు బిగించింది.

'ఆ మాత్రం అతను కూడా అన్నాడులే, మీరు పీనాసి వాళ్ళట; మీ పెద్దక్క అలాగట; చిన్నక్క ఇలాగట!— ఇలా చెప్పుకుంటూ పోతే కాలం చాలదు !—మీ రిద్దరూ నాకు కావాల్సిన వాళ్ళే. ఇలా అయితే నేనెవర్ని సమర్థించడం ?'

'నిజమైన విలువ ఎవరిదైతే వార్ని !'

'నిజమైన విలువ యిద్దర్లోనూ వుంది. అదంతా ఇప్పుడెందుకు గానీ, ఏదీ ఒక్కసారి ఆ కీర్తన—దారుణం !'

'మీరు మీ ఫ్రెండూ ఎగతాళి చేస్తే మాత్రం ఆ కీర్తన విలువ మాసిపోతుం దనుకుంటున్నారా? దానికేమండీ. రత్నంలాటి కీర్తన! శబ్దం, అర్థం కూడా మంచివి!' అని లేచింది విశాలి.

శ్రీ రామచంద్ర కృపాళ్ భజమన్
హరణ భవభయ దారుణం
నవకంజలోచన కంజ ముఖకర
కంజపద కంజారుణం

అని మెత్తగా—కమ్మగా గానంచేస్తూ విశాలి ఇంట్లో ఏదో పని చూసుకో సాగింది.

* * *